

РОЗДІЛ II

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО. ТРУДОВЕ ПРАВО

УДК: 351.824.11

DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2020-71-2-62-71>

Дерев'янюк Богдан Володимирович,
доктор юридичних наук, професор
(Донецький юридичний інститут МВС України,
м. Кривий Ріг)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7408-8285>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО «ЗЕЛЕНІ» ТАРИФИ НА ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГІЮ

У статті на основі застосування сучасних методів наукового пізнання проаналізовано думки окремих українських дослідників правового забезпечення функціонування енергетичного ринку України, зокрема його прогресивної частини – сектора «зеленої» енергетики; досліджено окремі норми законів України «Про енергозбереження», «Про альтернативні джерела енергії», Постанови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг № 725 «Про встановлення «зелених» тарифів на електричну енергію, вироблену генеруючими установками приватних домогосподарств». Виявлено закономірності розвитку законодавства, яким визначаються «зелені» тарифи на електричну енергію. Зроблено висновок про хаотичність розвитку законодавства про «зелену» енергетику. Загалом підтримано державну політику, спрямовану на поступове зниження «зелених» тарифів, що зараз є найвищими серед держав Європи. Схвалено й політику диференціації «зелених» тарифів залежно від джерела енергії, що генерується. Запропоновано напрям коригування законодавства в бік його розширення за рахунок встановлення тарифів на енергію, отриману від мінігідроелектростанцій, від станцій, що акумулюють енергію припливів та відливів, теплову енергію землі тощо. Визначено напрями тактичного й стратегічного коригування «зелених» тарифів. Перше (тактичне коригування) має спрямовуватися на диференціацію «зелених» тарифів на користь енергоустановок нових для України типів та поступового зниження тарифів для систем, що генерують енергію сонця та вітру. Друге (стратегічне коригування) має спрямовуватися на поступове зниження всіх «зелених» тарифів, що повинні зупинитися на економічно обґрунтованому рівні, нижчому від тарифів на електроенергію для населення.

Ключові слова: енергозбереження; електрична енергія; альтернативні джерела енергії; «зелений» тариф; домогосподарство; енергія вітру; енергія сонячного випромінювання; енергоустановки.

Постановка проблеми. Ситуація із захистом навколишнього природного середовища від негативного впливу антропогенних факторів, потреба в диверсифікації джерел енергії багато десятиліть тому поставили перед країнами завдання щодо поступового (еволюційного) або ж швидкого (революційного) переведення економіки на генерування і споживання енергії, отриманої із джерел, альтернативних класичним. Україна як держава, що не має в достатній кількості розвіданих джерел видобутку нафти, природного газу, держава, у якій собівартість видобутку вугілля майже завжди становить від'ємні величини, повинна була чи не найпершою у світі розпочати реалізацію політики розвитку альтернативної енергетики. На жаль, цього не сталося. Україна значно відстає у виконанні такого завдання від Японії, Південної Кореї, держав Західної Європи, Австралії, Нової Зеландії, США, КНР та деяких інших держав світу. При цьому відстає не лише в частині відсутності відповідних норм у законодавстві, але й у кількості та якості теоретичних напрацювань фахівців із технічних, юридичних, економічних наук, у практичній реалізації навіть наявної української і міжнародної теоретичної бази. Прийняття 20 лютого 2003 року Закону України «Про альтернативні джерела енергії» [1] не стало каталізатором масового будівництва відповідних електростанцій або появи великої кількості енергоустановок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні вчені – фахівці з різних галузей права – періодично порушують проблеми необхідності стимулювання енергозбереження, переведення економіки на використання альтернативної класичної енергії (часто навіть у нормативно-правових актах її називають «зеленою» через відсутність негативного впливу на навколишнє природне середовище), зниження питомої ваги енергії атомних і теплових електростанцій тощо. У межах науки господарського права вченими систематично пропонується застосовувати різноманітні засоби регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання з метою стимулювання економії електричної та іншої енергії, удосконалення елементів правового статусу органів господарського керівництва та суб'єктів господарювання у сфері енергетики та енергопостачання. Серед сучасних дослідників можна назвати таких вчених, як О. Ю. Битяк [2; 3], С. М. Грудницька [4; 5; 6; 7; 8], Г. Д. Джумагельдієва [9; 10; 11; 12; 13; 14; 15], Л. Д. Руденко [16; 5; 6; 7], І. С. Сагайдак [17; 18] та інших. У попередніх роботах ми також наголошували на перевагах генерування і використання енергії з альтернативних класичним джерел [19] та робили пропозиції щодо можливих змін в українському законодавстві в напрямку стимулювання генерування (отримання) енергії з альтернативних джерел [20; 21]. Нами було взято участь у роботах, що виконувалися фахівцями з технічних наук, метою яких було знизити витрати електричної енергії, що витрачається на здійснення обліку спожитої електричної енергії, а також підвищити коефіцієнт корисної дії електричних приладів. Наша частина дослідження стосувалася пропозицій щодо комерціалізації винаходів фахівців із технічних наук через стимулювання виготовлення та реалізації нового обладнання за допомогою засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання [22; 23]. А до цього, ще у 2009 році, ми запропонували структуру програми використання енергії з альтернативних джерел, зокрема визначили її мету, рівень, відповідальних та виконавців, строк та етапи виконання, джерела фінансування [24, с. 70–72]; особливу увагу було приділено визначенню перспектив застосування різноманітних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, названих у пункті 2 статті 12 Господарського кодексу України, які будуть реалізовувати етапи програми [24, с. 72–74]. Проте не завжди розвиток нормативного забезпечення процесів переведення української економіки на екологічно безпечні джерела енергії збігається із пропозиціями вчених. Можливо, тому дослідження цих процесів та пошук ефективних механізмів ще довго не втрачатимуть актуальності.

Формування цілей (постановка завдання). У зв'язку з наведеним, цілями статті є: 1) оцінення дій держави у сфері розвитку «зеленої» енергетики; 2) виявлення тенденцій розвитку законодавства України про «зелені» тарифи на електричну енергію; 3) надання пропозицій щодо їхнього коригування.

Виклад основного матеріалу. Ще 1 липня 1994 року в Україні було прийнято Закон «Про енергозбереження» (далі – Закон), покликаний урегулювати відносини за участі

держави, суб'єктів господарювання та громадян у сфері енергозбереження, зокрема щодо видобування, переробки, транспортування, зберігання, вироблення та використання паливно-енергетичних ресурсів, забезпечення заінтересованості підприємств, організацій та громадян в енергозбереженні, упровадженні енергозберігаючих технологій, розробці й виробництві менш енергоємних машин та технологічного обладнання, закріплення відповідальності учасників відносин у сфері енергозбереження [25]. Цей Закон містить важливі та потрібні економіці й соціальній сфері норми, проте прямо не вказує на потребу в переведенні економіки та соціальної сфери на виробництво та споживання «зеленої» енергії.

У 2000-х рр. економічно розвинені держави світу почали ухвалення нормативних актів, покликаних стимулювати генерацію (отримання) енергії з альтернативних класичним джерел. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» було прийнято 20 лютого 2003 року [1], проте Україна тоді ж активно стимулювала вирощування на значних площах родючих земель ріпаку та іноземне інвестування в будівництво в Україні заводів із виготовлення біопалива. Тоді ж нами пропонувалася структура загальнодержавної програми вироблення та використання енергії з альтернативних джерел, на що вказувалося вище [24, с. 70–74]. Через застосування різноманітних засобів регулюючого впливу держави на суб'єктів господарювання у сфері енергетики як названих у статті 12 Господарського кодексу України [26], так і в будь-яких інших не заборонених законом або прямо передбачених актах спеціального законодавства про енергетику, держава може стимулювати розвиток активності підприємств та домогосподарств, що генерують «зелену» енергію. Здебільшого так і робиться. Проте єдиний комплексний державний підхід у цій царині відсутній. Сьогодні ані пропонується нами, ані жодна інша програма, покликана сприяти розвитку альтернативної енергетики, в Україні ефективно не реалізовується. Ставлення держави до «зеленої» енергетики було й залишається достатньо перемінним та варіативним, а законодавство формувалося і продовжує формуватися під впливом інтересів тих або інших бізнес-груп. Складається враження, що законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти приймаються хаотично.

Україна сформувала законодавство про «зелену» енергетику та встановила «зелені» тарифи на електричну енергію, отриману з альтернативних джерел, після появи такого законодавства й тарифів у значній кількості держав світу. Певний вплив на українське законодавство чинять акти ЄС, набуття членства в якому є перспективним завданням для України. Поміж них можна назвати Директиву Європейського парламенту та Ради ЄС 2009/82/ЄС про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел від 23 квітня 2009 року [27].

У західноєвропейських державах більш ніж 20 років активно розвивається «зелена» енергетика, а Україна помітно відстає. Стимулювати громадян України, суб'єктів господарювання-резидентів та особливо залучити іноземні інвестиції, потрібні для побудови станцій з отримання «зеленої» енергії, можна лише за рахунок надання значних пільг як засобу регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання. Роль таких пільг із початку становлення законодавства про альтернативну енергетику й до сьогодні виконують високі «зелені» тарифи, що й нині є найвищими серед усіх європейських держав. Таким чином, склалася ситуація, за якої питома вага «зеленої» енергетики в Україні є відносно невеликою, а «зелені» тарифи є найвищими в Європі.

Завдяки високим «зеленим» тарифам, держава отримала хоча б невелику кількість «зелених» промислових електростанцій та мініелектростанцій (енергоустановок) на базі окремих домогосподарств. Однак навіть за невеликої питомої ваги в межах держави електроенергії, що ними виробляється (приблизно 2 % від усієї енергії), Україна вже зараз не може викуповувати у власників електростанцій (енергоустановок) електроенергію за наявними «зеленими» тарифами. Через це 2019 рік запам'ятався спробами держави тими чи іншими способами (зокрема й нехтуванням правила дії зворотної сили закону) зменшити або скасувати виплати власникам «зелених» мініелектростанцій (енергоустановок).

Визначити тенденції розвитку законодавства про «зелену» енергетику України можна через навіть поверхневий аналіз останнього нормативного акта. 25 березня 2020 року було

прийнято Постанову Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП) № 725 «Про встановлення «зелених» тарифів на електричну енергію, вироблену генеруючими установками приватних домогосподарств». Цією Постановою було змінено чинні до цього «зелені» тарифи на електричну енергію, вироблену генеруючими установками приватних домогосподарств.

Критеріями диференціації тарифів визначено:

- дату введення в експлуатацію генеруючих установок;
- установлену потужність генеруючих установок;
- джерело енергії.

За датою введення в експлуатацію генеруючих установок розмір «зеленого» тарифу знижується (так, «зелений» тариф на електричну енергію, вироблену з енергії сонячного випромінювання генеруючими установками приватних домогосподарств, установлена потужність яких не перевищує 30 кВт та які введені в експлуатацію з 01 квітня 2013 року до 31 грудня 2014 року, становить 989,62 коп./кВт·год (без ПДВ), а з 01 січня 2017 року до 31 грудня 2019 року – 499,27 коп./кВт·год (без ПДВ) [28].

Критерій установленної потужності генеруючих установок («до 30 кВт·год» та «до 50 кВт·год») на тариф не впливає. Він передбачений у зв'язку з тим, що з 2019 року максимальний розмір генерування електричної енергії мініелектростанціями приватного домогосподарства було збільшено із 30 до 50 кВт·год.

Критерій джерела енергії визначає 3 таких джерела:

- енергію сонячного випромінювання;
- енергію вітру;
- комбіновану енергію вітру та сонячного випромінювання.

За цим критерієм «зелені» тарифи на електричну енергію, вироблену генеруючими установками приватних домогосподарств, установлена потужність яких не перевищує 50 кВт та які введені в експлуатацію з 01 січня 2019 року до 31 грудня 2019 року, становлять у разі вироблення електричної енергії:

- з енергії сонячного випромінювання – 499,27 коп./кВт·год (без ПДВ);
- з енергії вітру – 320,96 коп./кВт·год (без ПДВ);
- з енергії вітру та сонця на комбінованих вітро-сонячних генеруючих системах – 451,72 коп./кВт·год (без ПДВ) [28].

Як видно з аналізу тарифу за цим критерієм, для держави більш безпечною та «чистішою» («зеленішою») виглядає енергія сонця, ніж вітру чи з комбінованих джерел. Складно сказати напевно, чи відповідає це дійсності, адже офіційні висновки експертів із цього питання широкому загалу невідомі. Але якщо вірити даним із держави, що зацікавлена у видобутку та спалюванні вуглеводнів, аніж у розвитку «зеленої» енергетики, то вітроенергетика все ж таки може завдати певну шкоду навколишньому природному середовищу. Можна навести осміяну в мережі Інтернет фразу незмінного президента Російської Федерації від 10 липня 2019 року про те, що вітряки так трясуться, що аж хробаки вилізають із землі [29]. Також у разі надпотужного вітру (урагану) вітроустановки можуть упасти й завдати шкоди майну та/або життю чи здоров'ю людей або тварин. Тому слід підтримати встановлення нижчих «зелених» тарифів для енергії з вітроустановок, ніж для енергії, згенерованої сонячними панелями.

Виглядає неповним установлення «зелених» тарифів для електричної енергії, згенерованої лише із двох джерел енергії трьома типами генеруючих систем. Видається, що законодавство має розширитися завдяки встановленню «зелених» тарифів на вироблення електричної енергії мінігідроелектростанціями, зокрема на гірських річках і струмках, станціями чи установками генерування енергії морських припливів, внутрішньої енергії землі тощо.

Отже, розмір «зеленого» тарифу із плином часу поступово знижується. Із цією тенденцією в законодавстві України про «зелені» тарифи на електричну енергію слід погодитися. Генеруючі установки мають установлюватися приватними домогосподарствами передусім із метою забезпечення електричною енергією власних потреб. Мета отримання

додаткового доходу для домогосподарства повинна бути другорядною і мати факультативний характер. Завдяки використанню дешевої електричної енергії, домогосподарства можуть виготовити більш дешеву продукцію рослинництва, тваринництва, індивідуального ремісництва тощо для власного споживання та/або реалізації за правилами промислу. У разі здійснення домогосподарством будь-якого не забороненого законодавством та офіційно зареєстрованого (легітимованого в правовому полі України) виду підприємницької діяльності таке домогосподарство отримує вагомі конкурентні переваги та може претендувати на лідерські позиції на місцевому ринку певного продукту.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. На основі викладеного можна зробити висновок, що держава в особі органу законодавчої влади (Верховної Ради України), органів виконавчої влади (КМУ, НКРЕКП) загалом хаотично й безсистемно регулює діяльність у сфері «зеленої» енергетики, допускаючи порушення прав окремих груп виробників енергії. Однак в основному вектор розвитку законодавства є вірним. Найвищі «зелені» тарифи для найперших виробників позитивно вплинули на появу сектору «зеленої» енергетики. Із плином часу та завдяки розширенню цього сектору держава цілком виправдано поступово зменшує «зелені» тарифи, які не повинні бути вищими за середньоєвропейські. Тенденція на поступове зниження «зелених» тарифів повинна бути збережена за умови обов'язкового дотримання правил дії зворотної сили закону. Справедливою є і диференціація «зелених» тарифів за джерелом походження енергії з перевагою енергії сонячного випромінювання над енергією вітру. Проте за цим критерієм законодавство має бути розширене в бік установавання тарифів на енергію, отриману від мінігідроелектростанцій, від станцій, що акумулюють енергію припливів та відливів, теплову енергію землі тощо. Тактичне коригування «зелених» тарифів має відбуватися в напрямку встановлення максимально високих тарифів для генеруючих систем нових для України типів (що використовують енергію води, землі тощо) та поступового зниження тарифів для генеруючих систем (енергоустановок), що генерують енергію сонячного випромінювання та вітру. Стратегічне коригування «зелених» тарифів повинне мати на меті поступове зниження всіх «зелених» тарифів, які необхідно встановити на рівні, нижчому від тарифів на електроенергію для населення. Найближчі наукові розвідки мають спрямовуватися на визначення оптимальних тарифів для генеруючих систем різних типів, що використовуються суб'єктами господарювання і домогосподарствами, та їхнє нормативне закріплення.

Список використаних джерел

1. Про альтернативні джерела енергії : Закон України від 20 лютого 2003 року № 555-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 24. Ст. 155.
2. Битяк О. Ю. Господарсько-правове забезпечення функціонування електроенергетичного ринку України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. НДІ приват. права та підприємництва Акад. правових наук України. Київ, 2010. 20 с.
3. Битяк О. Ю. Господарсько-правове забезпечення функціонування електроенергетичного комплексу України : монографія. Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків : ФІНН, 2011. 165 с.
4. Грудницька С. М. Щодо історико-правових засад становлення енергетичного ринку України у контексті діяльності НАК «Нафтогаз України». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2017. Вип. 43. Т. 1. С. 150–153.
5. Грудницька С. М., Руденко Л. Д. Щодо питання правового статусу державного підприємства «Енергоринок». *Міжгалузеві зв'язки цивільного, господарського та трудового права : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції) (м. Кривий Ріг, 28 вересня 2017 року) : у 2-х част. Частина перша*. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2017. С. 205–208.
6. Грудницька С. М., Руденко Л. Д. Щодо правового регулювання діяльності операторів підземних газосховищ. *Форум права : електрон. наук. фахове вид.* 2017. № 4. С. 52–58. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_4_10.pdf (дата звернення: 05.05.2020).

7. Грудницька С. М., Руденко Л. Д. Правовий статус ДП «Вугілля України» у контексті гармонізації законодавства України з правом ЄС в рамках угоди про асоціацію. *Правові горизонти*. 2018. Вип. 13 (26). С. 33–36.
8. Грудницька С. М., Нестиренко Л. А. Правові основи кластерної самоорганізації і саморегулювання енергопростору. *Форум права : електрон. наук. фахове вид.* 2018. № 53 (5). С. 13–27.
9. Джумагельдієва Г. Д. Правовое обеспечение энергосбережения : монография. НАН Украины; Ин-т экономико-правовых исследований. Донецк : Юго-Восток, 2011. 376 с.
10. Джумагельдієва Г. Д. Стимулювання розвитку альтернативної енергетики в Україні: економіко-правовий аспект. *Вісник НАН України*. 2012. № 10. С. 26–30.
11. Джумагельдієва Г. Д. Наближення господарсько-правового та еколого-правового регулювання у світлі третього енергопакету ЄС. *Економіко-правові дослідження в XXI столітті: напрямлення удосконалення правового забезпечення економічної безпеки держави* : матер. Чотирнадцятої між. науч.-практ. інтернет-конф. (г. Київ, 1–10 грудня 2014 року); науч. ред. чл.-корр. НАПрН України В. А. Устименко; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. Чернігов : Десна Поліграф, 2015. С. 18–27.
12. Джумагельдієва Г. Д. Правове регулювання господарського використання природних ресурсів : монографія. Київ, 2015. 170 с.
13. Джумагельдієва Г. Д., Кулик М. О. Законодавство про спеціальні дозволи на користування нафтогазовими родовищами в контексті євроінтеграції України. *Економіка та право*. 2016. № 1 (43). С. 94–99.
14. Джумагельдієва Г. Д. Правова сутність та структура енергопростору агломерації. Теорія і практика управління розвитком агломерацій : монографія. За ред. С. В. Богачова, М. В. Мельникової, В. А. Устименко. Харків, 2017. 295 с.
15. Джумагельдієва Г. Д., Єремєєва Н. В. Економіко-правова сутність і структура енергопростору. *Економіка та право*. 2017. № 3 (48). С. 27–37.
16. Руденко Л. Д. Управління діяльністю підприємств магістрального трубопровідного транспорту. *Форум права*. 2011. № 2. С. 796–802. URL : <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/FP/2011-2/11rjmgam.pdf> (дата звернення: 28.04.2020).
17. Сагайдак І. С., Мосюк Т. В. Зелений тариф як механізм стимулювання ресурсозбереження. *Збірник наукових праць за матеріалами II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Економіка природокористування: стан, проблеми, перспективи»* (ЕПК – 2016), м. Ірпінь, 29 березня 2016 р. Ірпінь : УДФСУ, 2016. С. 160–166.
18. Сагайдак І. С., Чорна Т. М., Авраменко Н. Л. «Зелений тариф» як механізм стимулювання відновлюваної енергетики в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 10.
19. Деревянко Б. В. Застосування засобів регулюючого впливу держави на суб'єкти господарювання, що використовують альтернативні джерела енергії. *Актуальні проблеми цивільного права та цивільного процесу* : зб. доповідей та тез повідомлень учасників всеукр. наук.-практ. конф. Ред. кол. : С. Г. Кузьменко, О. І. Антонюк. Донецьк : ДЮІ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2007. С. 164–165. URL : <http://repo.dli.donetsk.ua/handle/123456789/649> (дата звернення: 12.05.2020).
20. Деревянко Б. В. Щодо зміни законодавства у напрямі сприяння виробництву енергії з альтернативних джерел. *Економіко-правові дослідження в XXI столітті: напрямлення удосконалення правового забезпечення економічної безпеки держави* : матер. Чотирнадцятої між. науч.-практ. інтернет-конф. (г. Київ, 1–10 грудня 2014 року); науч. ред. чл.-корр. НАПрН України В. А. Устименко; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. Чернігов : Десна Поліграф, 2015. С. 14–18. URL : <http://repo.dli.donetsk.ua/handle/123456789/719> (дата звернення: 30.04.2020).
21. Деревянко Б. В. Питання законодавчого забезпечення енерго- та ресурсозбереження в Україні. *Актуальні питання вітчизняної юридичної науки* : матеріали Другої Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Суми, 16–17 квітня 2015 р. Суми : ШНАУ, 2015. С. 19–22. URL : <http://repo.dli.donetsk.ua/handle/123456789/720> (дата звернення: 28.04.2020).
22. Diahovchenko I., Volokhin V., Derevyanko B. Prospects of Nanomaterials Use in Current and Voltage Hall Sensors to Improve the Measurements Accuracy and Reduse the External Impacts. *Proceedings of the 2017 IEEE 7-th International Conference on Nanomaterials: Applications and*

Properties (NAP 2017) (Zatoka, Ukraine. September, 2017). Part 3. Sumy : Sumy State University. P. 266–270. URL : <http://ieeexplore.ieee.org/document/8190239/metrics> (дата звернення: 12.05.2020).

23. Volokhin, V.; Diahovchenko, I.; Derevyanko, B. Electric Energy Accounting and Power Quality in Electric Networks with Photovoltaic Power Stations. *2017 IEEE International Young Scientists Forum on Applied Physics and Engineering (YSF 2017)* (Lviv, Ukraine. October, 17–20, 2017). Lviv. P. 36–39. URL : <http://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/8126588/> (дата звернення: 11.05.2020).

24. Дерев'янюк Б. В. Щодо структури програми використання енергії з альтернативних джерел. *Город, регион, государство: экономико-правовые проблемы* : сб. науч. тр. НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований. Донецк : Изд-во «Вебер» (Донецкое отделение). 2009. С. 68–74. URL : <http://repo.dli.donetsk.ua/handle/123456789/497> (дата звернення: 27.04.2020).

25. Про енергозбереження : Закон України від 1 липня 1994 року № 74/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 30. Ст. 283.

26. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18–22. Ст. 144.

27. Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC (Text with EEA relevance). ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/28/oj> (дата звернення: 29.04.2020).

28. Постанова НКРЕКП від 25 березня 2020 року № 725 «Про встановлення «зелених» тарифів на електричну енергію, вироблену генеруючими установками приватних домогосподарств». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0725874-20> (дата звернення: 03.05.2020).

29. Кузнец Д. Путин сказал, что ветряные электростанции изгоняют червей из земли и убивают птиц. Это правда? *Meduza*. 11 июля 2019. URL : <https://meduza.io/feature/2019/07/11/putin-skazal-chto-vetryanye-elektrostantsii-izgonyayut-chervey-iz-zemli-i-ubivayut-ptits-eto-pravda> (дата звернення: 11.05.2020).

References

1. Pro al'ternatyvni dzherela enerhiyi : Zakon Ukrainy vid 20 lyutoho 2003 roku № 555-IV. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy* [On Alternative Energy Sources : Law of Ukraine of February 20, 2003. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]. 2003. № 24. St. 155.

2. Bytyak, O. YU. (2010). Hospodars'ko-pravove zabezpechennya funktsionuvannya elektroenerhetychnoho rynku Ukrainy : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.04. NDI pryvat. prava ta pidpryyemnytstva Akad. pravovykh nauk Ukrainy [Economic and legal support of functioning of the electric power market of Ukraine : author's ref. dis. ... cand. jurid. Science : 12.00.04]. Kyiv. 20 s. [in Ukrainian].

3. Bytyak, O. YU. (2011). Hospodars'ko-pravove zabezpechennya funktsionuvannya elektroenerhetychnoho kompleksu Ukrainy : monohrafiya. Nats. un-t «Yuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho» [Economic and legal support of the functioning of the electric power complex of Ukraine : monograph]. Kharkiv : FINN. 165 s. [in Ukrainian].

4. Hrudnyts'ka, S. M. (2017). Shchodo istoryko-pravovykh zasad stanovlennya enerhetychnoho rynku Ukrainy u konteksti diyal'nosti NAK «Naftohaz Ukrainy». *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya Pravo* [Regarding the historical and legal foundations of the formation of the energy market of Ukraine in the context of the activities of NJSC "Naftogaz of Ukraine". Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Law Series]. Vyp. 43. T. 1. S. 150–153 [in Ukrainian].

5. Hrudnyts'ka, S. M.; Rudenko L. D. (2017). Shchodo pytannya pravovoho statusu derzhavnogo pidpryyemstva «Enerhorynok». *Mizhhaluzevi zv'yazky tsyvil'noho, hospodars'koho ta trudovoho prava : materialy Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (v avtors'kii redaktsiyi) (m. Kryvyi Rih, 28 veresnya 2017 roku) : u 2-kh chast. Chastyna persha* [Regarding the issue of the legal status of the state enterprise Energorynok. Intersectoral relations of civil, commercial and labor law : materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference]. Kryvyi Rih : DYUI MVS Ukrainy. S. 205–208 [in Ukrainian].

6. Hrudnyts'ka, S. M.; Rudenko, L. D. (2017). Shchodo pravovoho rehulyuvannya diyal'nosti operatoriv pidzemnykh hazoskhovyshch. *Forum prava: elektron. nauk. fakhove vyd.* [Regarding the legal regulation of the activities of underground gas storage operators. Law Forum : Electron. Science. specialties type]. № 4. S. 52–58. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_4_10.pdf [in Ukrainian].
7. Hrudnyts'ka, S. M.; Rudenko, L. D. (2018). Pravovyy status DP «Vuhillya Ukrayiny» u konteksti harmonizatsiyi zakonodavstva Ukrayiny z pravom YES v ramkakh uhody pro asotsiatsiyu. *Pravovi horyzonty* [Legal status of Coal of Ukraine in the context of harmonization of Ukrainian legislation with EU law within the framework of the Association Agreement. Legal horizons]. Vyp. 13 (26). S. 33–36 [in Ukrainian].
8. Hrudnyts'ka, S. M.; Nestyrenko, L. A. (2018). Pravovi osnovy klasternoyi samoorhanizatsiyi i samorehulyuvannya enerhoprostoru. *Forum prava : elektron. nauk. fakhove vyd.* [Legal bases of cluster self-organization and self-regulation of energy space. Law Forum : Electron. Science. specialties type]. № 53 (5). S. 13–27 [in Ukrainian].
9. Dzhumagel'diyeva, G. D. (2011). Pravovoye obespecheniye energosberezheniya : monografiya. NAN Ukrainy; In-t ekonomiko-pravovykh issledovaniy [Legal support of energy saving : monograph. NAS of Ukraine; Inst. Of Economic and Legal Research]. Donetsk : Yugo-Vostok. 376 s. [in Russian].
10. Dzhumahel'diyeva, H. D. (2012). Stymulyuvannya rozvytku al'ternatyvnoyi enerhetyky v Ukrayini: ekonomiko-pravovyy aspekt. *Visnyk NAN Ukrayiny* [Stimulating the development of alternative energy in Ukraine: economic and legal aspect. Bulletin of the NAS of Ukraine]. № 10. S. 26–30 [in Ukrainian].
11. Dzhumahel'diyeva, H. D. (2015). Nablyzhennya hospodars'ko-pravovoho ta ekoloho-pravovoho rehulyuvannya u svitli tret'oho enerhopaketu YES. Ékonomyyko-pravovyye yssledovannya v KHKHI veke: napravlenyya usovershenstvovannya pravovoho obespechenyya ékonomycheskoj bezopasnosti hosudarstva : mater. Chetyrnadsyatoy mezhd. nauch.-prakt. ynternet-konf. (h. Kyev, 1–10 dekabrya 2014 hoda); nauch. red. chl.-korr. NAPrN Ukrainy V. A. Ustymenko; NAN Ukrainy, Yn-t ékonomyyko-pravovykh yssledovaniy [Approximation of economic and environmental regulation in the light of the third energy package of the EU. Economic and legal research in the XXI century: directions for improving the legal support of economic security of the state : mater. Fourteenth int. scientific-practical internet conf.]. Chernykhov : Desna Polyhraf. S. 18–27 [in Ukrainian].
12. Dzhumahel'diyeva, H. D. (2015). Pravove rehulyuvannya hospodars'koho vykorystannya pryrodnykh resursiv : monografiya [Legal regulation of economic use of natural resources: monograph]. Kyiv. 170 s. [in Ukrainian].
13. Dzhumahel'diyeva, H. D.; Kulyk, M. O. (2016). Zakonodavstvo pro spetsial'ni dozvoly na korystuvannya naftohazovymy rodovyshchamy v konteksti yevrointehratsiyi Ukrayiny. *Ekonomika ta pravo* [Legislation on special permits for the use of oil and gas fields in the context of Ukraine's European integration. Economics and law]. № 1 (43). S. 94–99 [in Ukrainian].
14. Dzhumahel'diyeva, H. D. (2017). Pravova sutnist' ta struktura enerhoprostoru ahlomeratsiyi. *Teoriya i praktyka upravlinnya rozvytkom ahlomeratsiy* : monografiya. Za red. S. V. Bohachova, M. V. Mel'nykovoyi, V. A. Ustymenko [Legal essence and structure of agglomeration energy space. Theory and practice of agglomeration development management: a monograph. For order. S. V. Bogachova, M. V. Melnikova, V. A. Ustimenko]. Kharkiv. 295 s. [in Ukrainian].
15. Dzhumahel'diyeva, H. D.; Yeremyeyeva, N. V. (2017). Ekonomiko-pravova sutnist' i struktura enerhoprostoru. *Ekonomika ta pravo* [Economic and legal essence and structure of energy space. Economics and law]. № 3 (48). S. 27–37 [in Ukrainian].
16. Rudenko, L. D. (2011). Upravlinnya diyal'nistyuu pidpryyemstv mahystal'noho truboprovidnoho transportu. *Forum prava* [Management of the activity of the enterprises of the main pipeline transport. Law Forum]. № 2. S. 796–802. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2011-2/11pjmram.pdf> [in Ukrainian].
17. Sahaydak, I. S.; Mosyuk, T. V. (2016). Zelenyy taryf yak mekhanizm stymulyuvannya resursozberezhennya. *Zbirnyk naukovykh prats' za materialamy II Vseukrayins'koyi naukovopraktychnoyi Internet-konferentsiyi «Ekonomika pryrodokorystuvannya: stan, problemy, perspektyvy» (EPK – 2016), m. Irpin', 29 bereznya 2016 r.* [Green tariff as a mechanism to stimulate resource conservation. Collection of scientific works on the materials of the II All-Ukrainian scientific-practical

Internet-conference "Economics of nature management: state, problems, prospects"]. Irpin' : UDFSU. S. 160–166 [in Ukrainian].

18. Sahaydak, I. S.; Chorna, T. M.; Avramenko, N. L. (2018). «Zelenyy taryf» yak mekhanizm stymulyuvannya vidnovlyuvanoyi enerhetyky v Ukrayini. *Efektivna ekonomika* ["Green tariff" as a mechanism to stimulate renewable energy in Ukraine. Efficient economy]. № 10 [in Ukrainian].

19. Derevyanko, B. V. (2007). Zastosuvannya zasobiv rehulyuyuchoho vplyvu derzhavy na sub"yekty hospodaryuvannya, shcho vykorystovuyut' al'ternatyvni dzherela enerhiyi. Aktual'ni problemy tsyvil'noho prava ta tsyvil'noho protsesu : zb. dopovidey ta tez povidomlen' uchasnykiv vseukr. nauk.-prakt. konf. Red. kol. : S. H. Kuz'menko, O. I. Antonyuk [Application of means of regulatory influence of the state on economic entities using alternative energy sources. Actual problems of civil law and civil procedure: coll. reports and abstracts of messages of participants of all-Ukrainian. scientific-practical conf. Ed. count : S. G. Kuzmenko, O. I. Antonyuk]. Donets'k : DYUI LDUVS im. E. O. Didorenka. S. 164–165. URL : <http://repo.dli.donetsk.ua/handle/123456789/649> [in Ukrainian].

20. Derevyanko, B. V. (2015). Shchodo zminy zakonodavstva u napryami spryyannya vyrobnytstvu enerhiyi z al'ternatyvnykh dzherel. Ékonomyko-pravovye yssledovannya v XXI veke: napravlenyya usovershenstvovannya pravovoho obespechenyya ékonomycheskoy bezopasnosti hosudarstva : mater. Chetyrnadsyatoy mezhd. nauch.-prakt. ynternet-konf. (h. Kyev, 1–10 dekabrya 2014 hoda); nauch. red. chl.-korr. NAPrN Ukrayny V. A. Ustymenko; NAN Ukrayny, Yn-t ékonomyko-pravovykh yssledovanyy [Regarding changes in legislation in the direction of promoting energy production from alternative sources. Economic and legal research in the XXI century: directions for improving the legal support of economic security of the state: mater. Fourteenth int. scientific-practical internet conf.]. Chernyov : Desna Polygraf. S. 14–18. URL : <http://repo.dli.donetsk.ua/handle/123456789/719> [in Ukrainian].

21. Derevyanko, B. V. (2015). Pytannya zakonodavchoho zabezpechennya enerho- ta resursozberezhennya v Ukrayini. Aktual'ni pytannya vitchyznyanoyi yurydychnoyi nauky : materialy Druhoyi Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi, m. Sumy, 16-17 kvitnya 2015 r. [Issues of legislative provision of energy and resource saving in Ukraine. Current issues of domestic legal science: materials of the Second All-Ukrainian scientific-practical conference]. Sumy : SNAU. S. 19–22. URL : <http://repo.dli.donetsk.ua/handle/123456789/720> [in Ukrainian].

22. Diahovchenko I., Volokhin V., Derevyanko B. Prospects of Nanomaterials Use in Current and Voltage Hall Sensors to Improve the Measurements Accuracy and Reduse the External Impacts. *Proceedings of the 2017 IEEE 7-th International Conference on Nanomaterials: Applications and Properties (NAP 2017)* (Zatoka, Ukraine. September, 2017). Part 3. Sumy: Sumy State University. P. 266–270. URL : <http://ieeexplore.ieee.org/document/8190239/metrics>.

23. Volokhin V., Diahovchenko I., Derevyanko B. Electric Energy Accounting and Power Quality in Electric Networks with Photovoltaic Power Stations. *2017 IEEE International Young Scientists Forum on Applied Physics and Engineering (YSF 2017)* (Lviv, Ukraine. October, 17–20, 2017). Lviv. P. 36–39. URL : <http://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/8126588/>.

24. Derevyanko, B. V. (2009). Shchodo struktury prohramy vykorystannya enerhiyi z al'ternatyvnykh dzherel. Horod, rehyon, hosudarstvo: ékonomyko-pravovye problem : sb. nauch. tr. NAN Ukrayny. Yn-t ékonomyko-pravovykh yssledovanyy [Regarding the structure of the program for the use of energy from alternative sources. City, region, state: economic and legal problems : Sat. scientific tr.]. Donetsk : Yzd-vo «Veber» (Donetskoe otdelenye). S. 68–74. URL : <http://repo.dli.donetsk.ua/handle/123456789/497> [in Ukrainian].

25. Pro enerhozberezhennya : Zakon Ukrayiny vid 1 lypnya 1994 roku № 74/94-VR. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [On Energy-Saving : Law of Ukraine of July 1, 1994. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]. 1994. № 30. St. 283 [in Ukrainian].

26. Hospodars'kyi kodeks Ukrayiny : Zakon Ukrayiny vid 16 sichnya 2003 roku № 436-IV. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Economic Code of Ukraine : Law of Ukraine of January 16, 2003. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]. 2003. № 18–22. St. 144 [in Ukrainian].

27. Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC (Text with EEA relevance). ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2009/28/oj>.

28. Postanova NKREKP vid 25 bereznya 2020 roku № 725 «Pro vstanovlennya «zelenykh» taryfiv na elektrychnu enerhiyu, vyroblenu heneruyuchymy ustanovkamy pryvatnykh domohospodarstv» [About establishment of "green" tariffs for the electric power made by generating installations of private households : Decree of National Energy and Utilities Regulatory Commission, Ukraine of March 25, 2020. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0725874-20> [in Ukrainian].

29. Kuznets, D. (July 11, 2019). Putin skazal, chto vetryanyye elektrostantsii izgonyayut chervey iz zemli i ubivayut ptits. Eto pravda? Meduza [Putin said wind farms drive worms out of the ground and kill birds. It's true? Meduza]. URL : <https://meduza.io/feature/2019/07/11/putin-skazal-chto-vertyanye-elektrostantsii-izgonyayut-chervey-iz-zemli-i-ubivayut-ptits-eto-pravda> [in Russian].

Derevyanko Bogdan,

Doctor of Law, Professor

(Donetsk Law Institute of the MIA of Ukraine, Kryvyi Rih)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7408-8285>

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN LEGISLATION ON "GREEN" ELECTRICITY TARIFFS

Modern scientific methods were used in the article to analyze the opinions of some Ukrainian researchers on the legal support of the functioning of the energy market of Ukraine, in particular its progressive part – the green energy sector; to study certain provisions of the laws of Ukraine “On Energy Saving”, “On Alternative Energy Sources”, the decree of the National Commission for State Regulation of Energy and Public Utilities of Ukraine No. 725 “On Establishing Green Tariffs for Electrical Energy Produced by Generating Plants of Private Households”. The features of the development of legislation regulating the green tariffs for electrical energy have been revealed. It is concluded that the development of legislation on green energy is chaotic. In general, state policy aimed at the gradual reduction of green tariffs, which are currently the highest among European countries, is supported. The policy of differentiating green tariffs depending on the source of generated energy has been supported. The direction of adjusting legislation towards its expansion due to the establishment of tariffs has been proposed for energy generated by mini hydropower plants, from stations accumulating tidal energy, thermal energy of the earth, etc. The areas for tactical and strategic adjustment of green tariffs have been determined. The first one (tactical adjustment) should be aimed at differentiating green tariffs in favor of power plant types that are new for Ukraine and gradually reducing tariffs for systems generating solar and wind energy. The second one (strategic adjustment) should be aimed at the gradual reduction of all green tariffs that should stay at an economically sound level below the tariffs for electricity for the population.

Key words: energy saving; electrical energy; alternative energy sources; green tariff; household; wind power; solar power; power plants.

Надійшла до редколегії 25.05.2020